

סימן טז

"כתב זאת זכרון בספר"

וחיוב כתב דהתורה שאז אינו בטל
אלא הוא לדורות".

ומוסיף: "ובפרט לפי
הראגאטשאווער שמאריך
ש"דבר הכתוב בתורה הוי דבר הנמשך
תמיד", ולכן כאשר אחד מתפיס נדרו
בשבועת משה חלה השבועה אף
שמשה התיר שבועתו, כיון דהשבועה
כתובה בתורה הוי דבר הנמשך וכאילו
השבועה ישנו תמיד" (עי"ש
ובהערות).

וזהו העילוי של נצחיות חמשה
חומשי תורה שלא יבטלו, אף
ש"כל התורה כולה נצחית בכללה
ובפרטה" (תניא קונטרס אחרון ד"ה
ולהבין פרטי ההלכות). עניני תורה
בכלל נצחיותם היא בכך שהציוויים
וההוראות אינם מתחלפים ולעולם לא
יהיו בהם שינוי גרעון או תוספת,
וצריכים לקיימם תמיד. אבל נצחיות
חמשה חומשי תורה היא באופן
שהציווי עצמו הוא תמיד, שכן חומשה
חומשי תורה ענינו "כתב" (משא"כ
ה"כתב" של הנביאים אינו דין כתיבה
מצד עצמו כי אם הכשר ל"זכרון").

א

ב"לקוטי שיחות" חלק כ"ו (פרשת
זכור — פורים), מבאר
בין השאר את פסק הרמב"ם ספ"ב
מהבל' מגילה: "כל ספרי הנביאים
וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות
המשיח חוץ ממגילת אסתר והרי היא
קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות
של תורה שבעל פה שאינן בטלים
לעולם", ובהגה"מ שם שמקורו
בירושלמי עי"ש ומה שהביא בשם
האלשיך ז"ל.

ויסוד ביאורו שיש הבדל בין כתבי
הקודש, הנביאים והכתובים,
שכתיבתם בספר אינו מצד כתיבתם
מחמת עצמם אלא הכשר ל"זכרון",
מה שאין כן "מה שכתוב במגילה"
שלמדים מ"בספר", הוא דין כתיבה
בספר, היינו שהמגילה היא על דרך
"מה שכתוב כאן ובמשנה תורה" —
חמשה חומשי תורה שעליהם מפורש
"כתב זאת". ויש לומר שזה גופא
הוא פירוש בקשת אסתר "כתבוני
לדורות". אסתר בקשה שלא רק
שתיכתב כחלק מן ה"כתובים", אלא:
"כתבוני לדורות". כתב שעליו יש דין

בזה, וכי טעמא דהלכתא אתא
לאשמועינן וצ"ע."

ובחידושי הגרי"ז שם העלה, "דהא
דספר תורה בעי שרטוט
אין זה מהדינים של "ספר תורה",
רק דיסוד דין זה נאמר על תורה
עצמה, דתורה בעי שרטוט בכתיבתה"
דהא דמגילה נקראת ספר והא דרשינן
מקרא דדברי שלום ואמת דהרי
כאמיתה של תורה באמת שני דינים
נפרדים הם" יעו"ש בכל דבריו.

ויסוד דינו, דבמגילה ט"ז ע"ב הנ"ל:
"דברי שלום ואמת, אמר רבי
תנחום ואמרי לה אמר רבי אסי:
מלמד צריכה שרטוט כאמיתה של
תורה", וברש"י: "כספר תורה עצמו,
שרטוט הלכה למשה מסיני", וברמב"ם
פ"ב מהל' מגילה הי"ז: "וצריכה
שרטוט כתורה עצמה". וצריך ביאור
לשונם ז"ל "כאמיתה של תורה"
וכ"תורה עצמה", ולמה לא אמרו
"כספר תורה", ועי' בתוס' גיטין ו'
ובכ"מ, ולכן כתב שדין השרטוט הוא
משום דברי התורה הכתובים בספר
התורה ולא מהלכות ספר. עי"ש.

ג

ומכבר כתבתי לתמוה ע"ז: חדא,
דרש"י כתב "כספר תורה"
עצמו, ולפי דבריו ז"ל היה לו לכתוב

ובהערה שם מוסיף בקדשו: "על
פי זה יש לבאר (על
דרך הרמז עכ"פ) דברי הגמרא
(מגילה טז,ב): "דברי שלום ואמת
כו' מלמד שצריכה שרטוט כאמיתה
של תורה ובפרש"י שם: "כספר
תורה עצמו" אף שכל כתבי הקודש
אין כותבין אותם אלא בשרטוט,
(רמב"ם הל' ספר תורה סוף פ"ז;
שו"ע יו"ד סי' רפ"ד ס"א), הנה
החידוש והעילוי דמגילת אסתר הוא
דהוי כאמיתה של תורה, אמת שלא
תיבטל (נצחיות) כאמיתה של תורה,
חמשה חומשי תורה".

והערה זו היא קילורין לעינים בסוגיא
זו, וכמו שיבואר בס"ד:

ב

הנה ז"ל הרמב"ם פ"א מהל' תפילין
הי"ב: "הלכה למשה מסיני
שאין כותבין ספר תורה ולא מזוזה
אלא בשרטוט, אבל תפילין אינן
צריכין שרטוט לפי שהן מחופין",
וב"חידושי מרן רי"ז הלוי" להל'
מגילה תמה: "וצ"ע למה לנו טעמא
בתפילין "לפי שהן מחופין", והא
כיון דיסוד הדין דשרטוט בספר תורה
ומזוזה הוא הלכה למשה מסיני,
ובתפילין ליכא הלכתא, ואם כן ממילא
דלא בעי שרטוט, ולמה לן טעמים

רק "כתורה עצמה" וכלשון הרמב"ם, וממה שכתב "כספר" תורה עצמו, משמע לכאורה שהיא הלכה מדיני "ספר", (ולכאורה לא מסתבר לומר דהרמב"ם חלק על רש"י, בזה עצמו שלרש"י הוא כ"ספר תורה" ולהרמב"ם "כתורה עצמה", שלפי זה צ"ב הלשון ברש"י כס"ת "עצמו"), ולכאורה מסתבר שכוונה אחת לרש"י ולרמב"ם בזה, מה גם שהראשונים הביאו מדברי רש"י בלשונו של הרמב"ם "כתורה עצמה". ועוד, שהרי במס' סופרים מפורש לאמר: "מגילה צריכה שרטוט כאמיתה של תורה ספר נקרא", וקי"ל דלאפושי מחלוקת לא מפשינן. ועוד ועיקר: מלשון הרמב"ם פ"ז מהל' ספר תורה ה"ד: "ספר תורה שכתבו בלא שרטוט או שכתבו מקצתו על הגויל ומקצתו על הקלף פסול", משמע דהשרטוט הוא מדיני ספר תורה כמו דיני גויל וקלף. נוסף לזה שאילו היה דין מיוחד דתורה בעי שרטוט בכתיבתה, היה צריך לכתבו בהל' ספר תורה שם.

ברם בחידושי הגרי"ז הביא ראיה נפלאה לחידושו, מדברי הירושלמי ריש מגילה, שמ"דברי שלום ואמת" ילפינן ב' דברים, אחד שניתנה לידרש ועוד שצריכה שרטוט, והרי זה "שניתנה לידרש" ודאי שלא שייך לומר

שהוא דין ב"ספר", אלא בדברי התורה הכתובים במגילה, וא"כ הוא הדין בזה ש"צריכה שרטוט" שאינו דין ב"ספר" אלא בדברי התורה הכתובים בספר.

אבל לפי דבריו ז"ל עדיין חסר הביאור בקשר שבין שתי הלכות אלו, רק שניהם הוא דין "בדברי התורה הכתובים בספר". גם איך יתיישבו התמיהות האמורות?

ד

אשר לפי דברי רבינו אתי הכל כמין חומר. שזה שאמרו "צריכה שרטוט כאמיתה של תורה" (או בלשון רש"י "ספר תורה עצמו" והרמב"ם "כתורה עצמה"), היינו כדין "אמת ונצחיות שבתורה. שבזה אינו דומה לכל כתבי הקודש, וכאמור. רק מגילת אסתר יש בה דין "כתב" ו"בספר" שענינו "אמת" ו"נצחיות".

וכיון שדין "בספר" ודין "אמיתה של תורה" ענינם אחד, המורה על נצחיות הדברים מצד עצמם, לא רק שקיומם הוא נצחי ו"זאת התורה לא תהא מוחלפת" על שעיקר המצוה והציווי הוא נצחי, כאילו כל רגע בא הציווי מחדש, הרי שני הדינים, ש"ניתנה לידרש" ו"צריכה שרטוט", אחד הם, שדין שרטוט הוא משום "יושר דברי אמת", שהוא נצחי,

שהוא הוא ענין ה"ספר" שבתורה, ומאותו הטעם עצמו "ניתנה לידרש" כיון שהציוויים הם נצחיים, ובזה באמת משתנה מגילת אסתר ל"חמשה חומשי תורה".

ולפי זה בשורש הענין, מתאימים דברי רבינו עם המבואר בחידושי הגרי"ז הנ"ל.

ה

ומעתה הרי לא קשה כלל מה"מסכת סופרים": "מגילה צריכה שרטוט, ספר נקרא" היינו (לא שהוא מהלכות "ספר תורה" כמו "מקצתו על הגויל ומקצתו על הקלף", אלא) שמשמעותו של "ספר" הוא כביאור רבינו שהוא אמיתי וממילא נצחי, וזהו "צריכה שרטוט, ספר נקרא" (אלא שעדיין יהא צ"ע שכללם הרמב"ם כאחד בפ"ז מהל' ספר תורה ה"ד, ולחומר הדבר שכיון שסו"ס תליא בשם ספר, קיבצם כאחד, וכן מורה לכאורה לשון השו"ע בריש סימן תרצ"א: "אין כותבין את המגילה אלא בדיו על הגויל או על הקלף כספר תורה כו' וצריכה שרטוט כתורה עצמה כו'" ועיין).

ויתיישב בזה נמי בטוב לשון רש"י "כספר תורה עצמו". ולא פליג על הרמב"ם, אלא

שכל ענין דין "תורה עצמה" הוא בהיותו "ספר" וכנ"ל.

ו

ולעצור שבשו"ת "דבר יהושע" ח"ב להגאון רבי יהושע מנחם אהרנברג ז"ל אב"ד תל אביב, נתכוין גם למה שכתב הגרי"ז הנ"ל, וגם בהראי' שהביא מן הירושלמי, וז"ל לעניננו: "ויש להביא סמוכין לפירוש זה. מה דאיתא בירושלמי רפ"ק דמגילה: רק חלבו בשם ר"א נאמר כאן "דברי שלום ואמת" ונאמר להלן "אמת קנה ואל תמכור", הרי הוא כאמיתה של תורה מה זו צריכה שרטוט וכו', מה זו ניתנה להדרש אף זו ניתנה להדרש", עכ"ל, והנה קרא ד"אמת קנה ולא תמכור" לא על הספר תורה קאי אלא על דברי תורה, ועי' בברכות דף ה' ע"ב דדריש: "בחסד ואמת יכפר עוון" — אמת זו תורה שנאמר אמת קנה וגו' דמכאן דעוסק בתורה מוחלין לו עוונותיו עיי"ש, אלמא דדברי התורה שלומדין מן הס"ת קרויין אמת, וכן כתב רש"י בע"ז דף ד' ע"ב ד"ה אמת קנה, הוצא הוצאות על תלמוד תורה. אבל שיהיה גוף הס"ת קרוי אמת לא מצינו, ועכ"פ אינו במשמעות הקרא דאמת קנה ואל תמכור, וא"כ מה מייתי הירושלמי לדרוש מינה דמגילה הוא כאמיתה של

תורה שצריכה שרטוט, אע"כ דהלימוד הוא דהדברים הכתובים במגילה הם כדברים הכתובים בתורה".]

ז

והנה לפי המבואר יש טעם לשבח למנהג רבותינו הק', שבפורים קוראים את המגילה לפני שמחזירים את הס"ת לארון הקודש, דהנה יעויין ב"ביאור הלכה" סו"ס תרצ"ג וז"ל: הנה תוס' מגילה (דף ד) כתבו דאין מחזיר הספר תורה למקומו אלא יושב ואוחז בידו עד שקראו את המגילה, וב"לבוש" משמע דמחזיר הס"ת למקומו ואחר כך קורא המגילה, וכן כתב ב"דרך החיים". אחר כך מצאתי ב"בית מאיר" וז"ל: הנה יתר הפוסקים השמיטו דברי התוס' שמע מינה דלא סבירא להו, ויראה דהטעם משום דהאוחז הא גם כן חייב לכוין לצאת שמיעת קריאת המגילה, כדאיתא סי' תר"צ סי"ד ואם יאחז ס"ת בידו יהא לבו על הס"ת כדאיתא בסימן צ"ו לענין תפילה". וכ"כ במהרי"ל ועוד.

ואעפ"כ ס"ל לרבותינו הק' (עי' "שער הכולל" פי"א (הל'

וידוי ונשיאת כפים) סי' כ"ב, כדברי התוס' הנ"ל וי"ל שזה בא להראות כי המגילה דינה כספר תורה עצמו, וכשם שכשמוציאין שני ספרים, נשאר

הס"ת הראשון עד שיחזירו השני, כך גם במגילת אסתר. והיא דעת הכל בו והאבודרהם כדעת התוס' הנ"ל, עי' ב"לקוטי מהרי"ח" במנהגי פורים, ועי' בספר "חקרי מנהגים" להג"ר יוחנן גוראריה שליט"א ח"א שמנה את כל השיטות בזה.

ח

ואגב, מענין לענין, שמעתי מהנגיד הגה"ח ר' אליהו ענגלאנדער שליט"א מלונדון, שפעם התפלל בבית מדרשו של כ"ק אדמו"ר זי"ע והתכבד בהגבהת הספר תורה, ואחר כך כשרצה לברך "הגומל", הורה לו רבינו להניח קודם הס"ת על הבימה ואז לברך, ושאלני מה הטעם לזה, ולהנ"ל הרי לכאורה מקורו נאמן בדברי ה"בית מאיר" הנ"ל, שכאשר אוחז הספר אינו יכול לכוין למה שמברך, ועי' גם בשו"ע סי' צ"ו ובנו"כ. שוב ראיתי מפורש בשו"ע רבינו סי' קפ"ג סי"ד: "אסור לעשות מלאכה בעודו מברך, מפני שנראה כמברך בדרך עראי ומקרה, אפילו תשמיש קל אסור לעשות אע"פ שאינו מונעו מלכוין, ואין צריך לומר שלא יעסוק בדבר שצריך לשום לבו עליו, ואפילו הוא דבר מצוה, כגון עסק התורה, שנמצא פונה לבבו מכוונת הברכה".